

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

EDİTÖR

Prof. Dr. Halit KARATAY

Prof. Dr. Halit KARATAY

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN

Prof. Dr. Ali GÖÇER

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur AYDIN

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ

Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY

Doç. Dr. Ahmet BENZER

Dr. Öğr. Üyesi. Sezgin DEMİR

Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

Doç. Dr. Yusuf DOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR

Doç. Dr. İlhan ERDEM

ISBN: 978-605-7602-11-4

Sertifika No: 34068

Editör

Prof. Dr. Halit KARATAY

Kapak

Bülent POLAT

Mizanpaj

Burhan MADEN

Redaksiyon

Muhammet ÖZCAN

Baskı ve Cilt:

Tarcan Matbaacılık

İvedik Caddesi No:417/A

Yenimahalle/Ankara

Eposta: tarcanctp@gmail.com

Tel: 0312 3843435

Birinci Baskı: 2019

ASOS YAYINLARI

e-posta: asosyayinlari@gmail.com

web: www.asosyayinlari.com

Tel: 0530 473 23 00

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Tüm bölümler intihal.net benzerlik tespit programından geçirilmiştir.

Bu yayının **SOBIAD** tarafından indekslenmiştir.

Yazarlar, yazmış oldukları bölümlerin özgünlüğünden sorumludur.

DİL EĞİTİMİNİN TEMEL KAVRAMLARI

EDİTÖR

Prof. Dr. Halit KARATAY

Prof. Dr. Halit KARATAY

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN

Prof. Dr. Ali GÖÇER

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur AYDIN

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ

Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY

Doç. Dr. Ahmet BENZER

Dr. Öğr. Üyesi. Sezgin DEMİR

Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

Doç. Dr. Yusuf DOĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR

Doç. Dr. İlhan ERDEM

“Bu eser, Türkçe’nin müstakil bir dil eğitimi alanı olmasını sağlayan ve
hâlen bunun için var gücüyle çalışan hocaların hocası
Sayın Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL’e ithaf edilmiştir...”

BÖLÜMLER ve YAZARLARI

1. BÖLÜM: OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ

2. BÖLÜM: OKUMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ

3. BÖLÜM: YAZMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur AYDIN

4. BÖLÜM: DİNLEME/İZLEME EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Yusuf DOĞAN

5. BÖLÜM: KONUŞMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. İlhan ERDEM

6. BÖLÜM: DİLBİLİM VE METİN BİLGİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN

7. BÖLÜM: DİLBİLGİSİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY

8. BÖLÜM: SÖZ VARLIĞI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Halit KARATAY

9. BÖLÜM: DİL EDİNİM VE ÖĞRETİM KURAMLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi. Sezgin DEMİR

10. BÖLÜM: ÇOCUK EDEBİYATI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

11. BÖLÜM: DİL EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE UYGULAMALAR

Doç. Dr. Ahmet BENZER

12. BÖLÜM: DİL EĞİTİMİNİN ARAÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Dr. Öğretim Üyesi Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR

13. BÖLÜM: DİL BECERİLERİNİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Prof. Dr. Ali GÖÇER

İçindekiler

BÖLÜMLER ve YAZARLARI	5
SUNUŞ	17

1. TEMEL OKURYAZARLIK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

<i>Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ</i>	21
Giriş	21
Temel Okuryazarlık	22
İlkokuma ve Yazma Öğretimi	22
İlkokuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılan Yöntemler	24
1. Harf Yöntemi	26
2. Ses Yöntemi	27
3. Sözcük Yöntemi	30
4. Cümle Yöntemi	32
5. Karma Yöntem	33
6. Öykü Yöntemi	34
7. Ses Temelli Cümle Yöntemi (Ses Esaslı İlkokuma Yazma Öğretimi)	35
Temel Düzey Okuma Yazma Eğitimi Programı	36
Görsel Okuryazarlık	37
Kaynakça	38

2. OKUMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Prof. Dr. Musa ÇİFCİ</i>	41
Giriş	41
Kaynakça	66

3. YAZMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	73
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gülnur AYDIN.....</i>	73
Giriş	73
1. Yazının Ana Öğeleri ile İlgili Temel Kavramlar	75
Plan	75
Konu	76
Tema (izlek)	76
Başlık	77
Üslup (biçem, eda).....	77
Yazım (imlâ)-noktalama	78
Kelime (sözcük)	79
Cümle	79
Paragraf.....	80
Kompozisyon	80
Metin	81
Ana fikir, ana duygu	83
2. Yazma Türleri ile İlgili Temel Kavramlar	83
İşlevsel yazma	83
Edebî yazma	84
Akademik (bilimsel) yazma	84
3. Yazma Süreci ile İlgili Temel Kavramlar.....	85
Yazmaya hazırlık	85
Plan (taslak) oluşturma	85
Gözden geçirme, düzenleme.....	86
Düzeltilme (redaksiyon)	86
Yayımlama, paylaşma veya sunum.....	86
4. Yazma Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Temel Kavramlar.....	87
Kontrollü yazma.....	87
Güdümlü yazma	87
Yaratıcı yazma	87
Serbest yazma.....	89
Eleştirel yazma	89
Duyulardan hareketle yazma.....	90
Grup olarak yazma	90
Kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma	90
Kümeleme /kelime ağı oluşturma (cluster) tekniği.....	91

Yetizleme	91
Özet çıkarma	92
Not alma, not tutma	92
5. Yazma Yaklaşımları ile İlgili Temel Kavramlar	93
Ürün temelli yazma	93
Süreç temelli yazma	93
6. Anlatım Biçimleri ile İlgili Temel Kavramlar	94
Öyküleyici anlatım	94
Betimleyici anlatım	95
Tartışmacı anlatım	95
Açıklayıcı anlatım	96
6. Yazma Çalışmalarını Değerlendirme ile İlgili Temel Kavramlar	96
Öz (kendini) değerlendirme	96
Akran değerlendirmesi	97
Grup değerlendirmesi	97
Öğretmen değerlendirmesi	98
Kaynakça	99

4. DİNLEME/İZLEME EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Doç. Dr. Yusuf DOĞAN</i>	103
Giriş	103
Dinleme/İzleme Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlar	104
Kaynakça	118

5. KONUŞMA EĞİTİMİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Doç. Dr. İlhan ERDEM</i>	121
Giriş	121
Ses Bilimi (Fonetik)	122
Diksiyon	123
Konuşmanın Fiziksel Öğeleri	123
1. Ses	123
2. Diyafram	124
3. Ses Telleri	124
Konuşmanın Sesletim Öğeleri	125
1. Boğumlama (Artikülasyon)	125
2. Vurgu	126

3. Sesletme (Tonlama)	128
3.1. Ton Yüksekliği	128
4. Durak	129
5. Ulama	129
6. Ezgi (Sesletim, Söyleyiş)	130
Konuşma Bozuklukları	131
1. Fiziksel bozukluklar	131
Aşınma	131
Sesin Düşürülmesi ya da Atlanması	132
Ses Eklenmesi	132
Sesin Değiştirilmesi	132
Kekemelik	134
Mahalli Ağızla Konuşmak	135
Dil ve Dudak Tembelliği	135
Hızlı Konuşma	136
2. Bilişsel Bozukluklar:	137
Afazi	137
Dizartri	138
Doğru ve Etkili Bir Konuşmanın Özellikleri	138
1. Açıklık	138
2. Amaca Uygunluk	139
a. Hedef Kitleye Uygunluk	139
b. Dikkati Toplayabilirlik	139
c. Hoşa Giderlik	140
d. Esneklik	140
3. Beden Dili	140
4. İletişimde Jest ve Mimikler	141
Konuşma Türleri	143
1. Hazırlıksız (Günlük) Konuşmalar	143
2. Hazırlıklı Konuşmalar	144
Konferans	144
Söylev (Nutuk)	145
Münazara (Atışma)	145
Sempozyum	146
Panel	146
Forum	147

Açık Oturum	148
Röportaj.....	148
Kaynakça.....	149

6. DİL BİLİM VE METİN BİLGİSİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Doç. Dr. Şükran DİLİDÜZGÜN</i>	151
Giriş	151
Kaynakça.....	184

7. DİL BİLGİSİNİN TEMEL KAVRAMLARI

<i>Dr. Öğr. Üyesi Salih Kürşad DOLUNAY</i>	187
Giriş	187
1. Sesbilgisine İlişkin Temel Kavramlar	188
2. Biçimbilgisine İlişkin Temel Kavramlar	199
2. Sözdizimine İlişkin Temel Kavramlar	216
Kaynakça.....	224

8. SÖZ VARLIĞI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Prof. Dr. Halit KARATAY</i>	227
Giriş	227
Dil Eğitiminde Söz Varlığının Önemi	228
Söz Varlığında Binişik Terimler Sorunu	230
Söz Varlığını Belirleme ve Tasnif Yöntemi.....	231
Sözcük İle İlgili Kavramlar	232
Söz Varlığı İle İlgili Kavramlar	236
Dilbilgisel Kullanım Açısından Sözcüklerle İlgili Kavramlar	247
Anlam Bilgisi Açısından Sözcüklerle İlgili Kavramlar	250
Yapı Bakımından Sözcüklerle İlgili Kavramlar	256
Kaynakça.....	258

9. DİL EDİNİM VE ÖĞRETİM KURAMLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Dr. Öğr. Üyesi. Sezgin DEMİR</i>	261
Giriş	261
1. Dil Edinimi ve Öğrenimi ile İlgili Temel Kuramlar	263
1. 1. Davranışçılık ve Dil Edinimi	264

1. 2. Bilişselcilik ve Dil Edinimi	266
1. 3. Yapılandırmacılık ve Dil Edinimi.....	267
1. 3. 1. Gelişimsel Yapılandırmacılık: Jean Piaget.....	268
1. 3. 2. Sosyal Yapılandırmacılık: Lev Semyonovich Vygotsky	269
2. Temel Kavramlar.....	272
Kaynakça.....	283

10. ÇOCUK EDEBİYATI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK</i>	285
Giriş	285
1. Çocuğa Görelik.....	286
2. Çocukça.....	287
3. Çocuk Gerçekliğı.....	288
4. Çocuksu.....	289
5. Yazınsallık/Edebîlik	291
6. Eğiticilik.....	291
7. Biçim.....	291
7. 1. Boyut.....	292
7. 2. Resim	292
8. İçerik.....	293
8. 1. Konu	294
8. 2. Tema/İzlek	294
8. 3. Olay.....	295
8. 4. Karakter	296
8.5. İmge	298
8. 6. Söz Sanatları.....	300
8. 6. 1. Benzetme (Teşbih)	301
8. 6. 2. Kişileştirme (Teşhis).....	302
8. 6. 3. Dillendirme (İntak)	303
8. 7. İleti/Mesaj	303
8. 8. Anlatıcı	304
9. Masal.....	305
9. 1. Hayvan Masalı / Fabl	306
9. 2. Peri Masalı.....	307
10. Masal Anlatıcısı	307
11. Masal Yazarı.....	308

12. Fantastik.....	309
13. Klasikler.....	310
Kaynakça.....	311

11. DİL EĞİTİMİNDE TEKNOLOJİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE UYGULAMALAR

<i>Doç. Dr. Ahmet BENZER.....</i>	<i>313</i>
Giriş	313
1. Eğitimde Teknolojinin Yeri	314
2. Öğretim Teknolojileri	315
3. Dil Eğitimi ve Teknoloji.....	319
4. Dil Eğitiminde Teknolojiyi Kullanabileceğimiz Alanlar	320
4. 1. Çok Yönlü Dijital Pano: Padlet.....	321
4. 2. Yazma Becerileri için Biçilmiş Kaftan: Storybird	325
4. 3. Yarışmanın En Keyifli Hâli: Kahoot.....	330
4. 4. Film tadında sunum: Prezi	334
4. 5. Sanal Sınıf: Beyazpano	337
4. 6. Sanal Sınıf: Edmodo	340
4. 7. Zihin Haritası: Coggle	344
Kaynakça.....	348

12. DİL EĞİTİMİNİN ARAÇLARI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

<i>Dr. Öğretim Üyesi Aslıhan KÜÇÜKAVŞAR.....</i>	<i>351</i>
Giriş	351
Dil Eğitim Araçlarının İşlevsel Değeri	351
Araç- Gereç Tasarımı ile İlgili Temel Kavramlar.....	352
Teknoloji	352
Eğitim Teknolojisi.....	353
Öğretim Teknolojisi.....	353
Öğretim Materyali.....	353
Araç – Gereç	353
Özgün Araç (Otantik Materyal)	354
Dil Eğitim Araçları.....	355
Ders Kitapları	355
Tahta	356
Yazı Tahtası	356

Bülten Tahtası.....	356
Kumaş Kaplı Tahta(pano).....	357
Manyetik Tahta.....	358
Kum Tahtası.....	358
Dosya Tahta.....	358
Haritalar.....	359
Zihin Haritaları.....	359
Bilgi Haritaları.....	359
Kavram Haritaları.....	359
Resimler.....	360
Grafikler.....	360
Posterler.....	361
Yap Bozlar.....	361
Gazete Kupürleri ve Dergiler.....	362
Karikatürler.....	362
Afişler.....	363
Gerçek eşyalar, nesnelere ve modeller.....	364
Tepegöz.....	364
Yansıtıcı, Bilgisayar, Tarayıcı, Fotokopi makinesi.....	365
Radyo- teyp.....	366
Televizyon, Film, Video ve VCD.....	366
Fotoğraf makinesi.....	367
Sergiler.....	367
Canlandırma (Diorama/Diyorama).....	367
Gösterimler.....	368
Alan Gezileri.....	368
Özgün Araç (Otantik Materyal).....	368
Dil Eğitim Araçlarının Seçimi.....	371
Kaynakça.....	373

13. DİL BECERİLERİNİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ

TEMEL KAVRAMLAR

<i>Prof. Dr. Ali GÖÇER</i>	375
Giriş.....	375
Dil Bilgisi, Dil Becerileri ve Ölçme-Değerlendirme.....	376
Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Temel Kavramların	

İşlevsel Değeri.....	376
Dil Becerilerini Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Temel Kavramlar.....	377
Ölçme	377
Ölçme Araçlarının Taşınması Gereken Nitelikler.....	379
Geçerlik	379
Güvenirlilik	379
Kullanışlık	379
Örnekleycilik	380
Objektiflik.....	380
Ayırt Edicilik	380
Değerlendirme	381
Yapılış Amacına Göre Değerlendirme	381
Değerlendirme ile Ölçme Arasındaki İlişki	382
Dil Becerilerini Değerlendirme Yaklaşımları.....	382
Süreç Değerlendirme.....	383
Süreç Yaklaşımında Kullanılabilecek Ölçme Araçları.....	384
Portfolyo (Öğrenci Ürün Seçki Dosyası).....	384
Performans Görevi.....	385
Proje Çalışması.....	385
Görüşme	385
Gözlem.....	386
Kavram Haritaları.....	386
Kontrol Listesi (Çetele)	386
Anekdot Kayıtları.....	387
Çalışma Yaprakları.....	387
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.....	387
Yapılandırılmış Grid	388
Öğrenci Günlükleri.....	388
Öğrenen Özerkliğine Dayalı Değerlendirme	389
Öz Değerlendirme	389
Akran Değerlendirme	389
Grup Değerlendirme	390
Dereceli Puanlama Anahtarları	390
Sonuç Değerlendirme.....	392
Sonuç Değerlendirmede Kullanılabilecek Ölçme Araçları.....	392
Sınav (Test).....	392

Yazılı Sınavlar	393
Soru (Madde).....	394
Soru Çeşitleri	394
Tutum Ölçekleri.....	396
Ölçme ve Değerlendirmede Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Alanlara Yönelik Yeterlikler	396
Ölçme ve Değerlendirmede Bilişsel Süreç Boyutu	396
Bloom Taksonomisi ve Bilişsel Alan Basamakları	396
Duyuşsal Alan basamakları.....	397
Psikomotor Alan basamakları.....	397
Kaynakça.....	398

SUNUŞ

Ülkemizde verilen dil eğitimi, uzun yıllar edebiyat tarihi ve dil bilgisi konularının ötesine geçememiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 2000'li yıllara kadar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan öğretim programları ile bunların yansıdığı Türkçe, Türk dili ve edebiyatı ders kitapları incelendiğinde genellikle öğrencileri geçmişten bugüne kadar Türk dilinin özgün ve nitelikli eserleri, yazarları ile karşılaştırma hedef ve kaygısının olduğu görülür. Türkçenin her döneminden edebi şahsiyetler ve eserleriyle öğrencileri karşılaştırma hedefi gerçekte hiçbir zaman edebiyat tarihini iyi bilen, bununla ilgili ezberinden birkaç şiiri okuyabilen bireyler yetiştirememiştir. Dahası güncel herhangi bir konu ile ilgili duygu ve düşüncesini sözlü veya yazılı ifade edebilecek bilişsel donamına ve özgüvene sahip nitelikli edebiyat okuryazarı bireyler de...

Öğretim programlarında belirlenen hedeflere uygun hazırlanan ders kitaplarında dil eğitimi, edebiyat tarihinin devirlerini, şahsiyetlerini bilme ve örnek eserler ile ilgili bir satır yazı yazmadan eser, yazar ve dönemin sosyal, siyasi olayları ile birlikte değerlendirme hususunda hatırı sayılır bir iş yükü altında hem öğretmenleri hem de öğrencileri ezmiştir. Zira öğretmenler denetçilerine karşı öğretim programını yetiştirme; öğrenciler de sınavlarda bundan çıkabilecek sorulara hazırlanma endişesi ile yıllarca karşı karşıya bırakılmıştır. Bu yüzden edebiyat eğitimi, öğrencilerin edebi güzellik anlayışı ve duygusunu; dil eğitimi de okuma, yazma, konuşma ve dinleme dil becerilerini etkili kullanabilmeyi geliştirme hedefinden uzak kalmıştır.